

Heyecanların Özellikleri (Reşat ÖNDER)

Duyguların en ibtidaisi ve göze batan şekli heyecanlardır. Zihinde ve organizmada sarsıntı ve düzensizlik doğuracak şekilde kendini belli eden duygulara heyecan (imotion) denir.¹ Meselâ, bir mü'minin ibadette duyduğu şiddetli hisler bir heyecandır. Heyecanların en bariz özelliği şiddetli fakat gelip geçici olmalarıdır.

Bir çok yetişkinler, ani beklenmedik vakalarla karşılaşınca yalnız bağıarak, haykırarak tepkide bulunurlar. Onların böyle hareket etmeleri etrafındakilere tesir yapmak istemelerinden değil, başka bir şey yapmayı öğrenmemiş olmalarından dolayıdır.²

Duygular ve heyecanlar sıkı sıkıya kişiliğin özüne bağlı olduğu için tek tek insanların özel nitelikleri değildir; her insanda az çok karşımıza çıkarlar.³ Tıpkı güdüler gibi heyecanlar da davranışların önemli nedenleri arasındadır. Ancak güdülerin tersine heyecanda uyarıcı, dış çevreden gelir.⁴ Kendini bedende göstermeyen bir heyecan yoktur.⁵

Duygu ve heyecanların gelişimi ve değişmesi genel fikirlerin gelişmesiyle paralellik arz eder. **Gelişmiş duygular, şüphesiz gelişmiş fikir yapılarında görülür.**⁶ İnsan ruhunun temel bir unsuru olarak bütün ömür boyunca devam eder.⁷ Kişiliğin oluşmasında, tutum ve davranışın ortaya çıkmasında önemli rol oynar... Duygulanım alanı yaşamla birlikte başlar. Yaşam boyu oluşur, gelişir, zenginleşir, renklenir.⁸

Bu dünyada ne sevinç ne de üzüntü olsun. Hüzün olmadığı gibi pişmanlık duygusu da bulunmasın. İnsanlar sevgi veya nefretten anlamasınlar. Ne korku, ne kaygı, nede umut ve şevk olsun. Böyle duygu ve heyecanlardan arınmış bir dünyanın sonuçlarını düşünelim. Bu toplum kısa bir zaman içinde çözülür ve çöker. Toplumun bireylerini birbirine bağlayan, güdüler ve güdülerle beraber gelen heyecanlardır. İnsanları davranışa götüren güdüler, heyecanlarla beraber ortaya çıkarlar... heyecanlardan yalıtılmış bu dünyada ne evlilik, ne sevgi, ne korku, ne sanat olur; şevk ve coşku, korku ve dehşetten ayırt edilemez... Duygulardan arınmış böyle bir insan topluluğu yaşayamaz.⁹

Heyecanların temel özelliklerini şöyle özetleyebiliriz:

1.Duyguların en ibtidaisi ve göze batan şekli olması.

¹ UYSAL, a.g.e., s.21.

² COLE, Luella; MORGAN, J.J.B.; Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi, (terc.Belkıs Halim Vassaf), 2.baskı, M.E.B.Yayımları, İstanbul-1975, s.111.

³ ADLER, a.g.e., s.420.

⁴ BAYMUR, a.g.e., 58.

⁵ GUILLAUME, Paul; Psikoloji, (terc:Refia Şemin), İÜ.E.F.Yay., İstanbul-1970, s.58.

⁶ TÛTÛNCÛ, DEÛİFD, a.g.e, c.IV, s.226.

⁷ UYSAL, a.g.e., s.22.

⁸ KÖKNEL, a.g.e., s. 68.

⁹ CÛCELOĐLU, a.g.e., s. 262.

- 2.Şiddetli ama gelip geçici olması
- 3.Bir uyarıcıya ihtiyaç duymuş olması
- 4.Kendini mutlaka bedende göstermiş olması
- 5.Gelişimi ve değişimi genel fikirlerin gelişmesiyle paralellik arz etmesi.
- 6.Kişiliğin oluşmasında önemli rol oynaması
- 7.Heyecansız hayatın düşünülmemeyeceği ve hayat boyunca hayatla iç içe olması
- 8.Fizyolojik tahriki ve tahribatı olması¹⁰
- 9.Zihinsel işlevleri etkilemesi¹¹
- 10.İnsan davranışlarını kontrolsüz hale getirmesi¹²
- 11.İnsanları kanağan hale getirmesi¹³
- 12.Heyecan anında insani ilkelleşirmesi¹⁴
- 13.Hafif seyretmesi halinde daha çok verimli olmasıdır.¹⁵

¹⁰ HANÇERLİOĞLU, Ruhbilim, a.g.e., “Fizyoloji” mad.

¹¹ BAYMUR, a.g.e., 118.

¹² BAYMUR, a.e., 65.

¹³ GUILLAUME, a.g.e., s.276.

¹⁴ GUILLAUME, a.e., s.80.

¹⁵ KÖKNEL, a.g.e., s. 70-71.